

Romský mentoring: služba podporující výkon alternativních trestů u romských klientů PMS ČR

MAREK DEMNER¹

RUBIKON Centrum, z.s.

ANNA ŠŤASTNÁ

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

MICHALA BASLOVÁ

Člověk v tísni, o.p.s.

Roma Mentoring: a service supporting the performance of alternative sanctions imposed to Roma clients of the PMS CR

Abstract: The NGO RUBIKON Centum provides Roma Mentoring Service designed for Roma clients of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic (PMS CR) who came into conflict with the law and on whom an alternative sanction or measure have been or may be imposed. Roma Mentoring helps to work more efficiently with these clients through guidance and constructive advice provided by Roma mentor (trained layman). The purpose of the service is to motivate the clients to successfully fulfill conditions of imposed alternative sentence or measure and to reduce the risk of relapse and social exclusion. In 2014 the Demographic Information Centre carried out research which focused on effectiveness of Roma Mentoring Service concerning performance of alternative sanctions and measures imposed on Roma clients of the PMS CR. The research has confirmed that the service helps to overcome obstacles, which impede the fulfillment of the alternative punishment, and has a positive impact on the quality of the performance.

Keywords: Roma Mentoring, alternative sanctions, crime prevention, PMS CR

Úvod

Romský mentoring je služba určená pro klienty Probační a mediační služby České republiky (dále jen PMS ČR), kteří se cítí být součástí romské menšiny, dostali se do konfliktu se zákonem a byl jim nebo jim může být uložen alternativní trest (u dospělých) nebo opatření (u dětí a mladistvých ve věku 15 - 18 let). Napomáhá k efektivnější práci s klienty PMS ČR prostřednictvím doprovázení a konstruktivního poradenství poskytovaného romským mentorem, vyškoleným laikem. Účelem služby je motivovat klienty k úspěšnému vykonání uloženého alternativního trestu, resp. opatření, a snížit tak rizika recidivy a sociálního vyloučení. Demografické informační centrum uskutečnilo v roce 2014 průzkum účinnosti této služby. Ten potvrdil, že služba prokazatelně pomáhá překonávat překážky, které brání splnění podmínek alternativního trestu, a má pozitivní dopad na kvalitu jeho výkonu.

Cílem tohoto článku je seznámit čtenáře se službou Romský mentoring a představit základní výsledky zmíněného průzkumu.

1 Korespondenci zasílejte na demner@rubikoncentrum.cz.

RUBIKON Centrum – realizátor služby

Romský mentoring realizuje nestátní nezisková organizace RUBIKON Centrum (dříve Sdružení pro probaci a mediaci v justici, o.s.) v úzké spolupráci s PMS ČR již od r. 2004. Inspiraci našla v úspěšném modelu dánské probační služby, který aplikovala na podmínky České republiky. RUBIKON Centrum je tak vlastníkem unikátního know-how služby Romský mentoring. Vytvořilo a v praxi prověřilo systém výběru a vzdělávání mentorů, jejich supervizí a hodnocení úspěšnosti služby. Zájemci o práci mentora jsou vyškoleni v rámci vzdělávacího kurzu v rozsahu 100 hodin (60 hodin teorie + 40 hodin praxe). Součástí dalšího profesního rozvoje mentorů jsou pravidelné rozvojové supervize, zajišťující kvalitu poskytované služby.

Za deset let realizace služby RUBIKON Centrum vyškolilo celkem 132 romských mentorů. Ti spolupracovali s 29 středisky PMS ČR v 9 krajích ČR a poskytli službu více než 2000 klientům. Průměrná úspěšnost služby se v průběhu realizace dlouhodobě pohybuje nad 50 %, v roce 2014 přesáhla dokonce 60 % (metodika hodnocení úspěšnosti služby viz níže).

V červnu 2009 získalo RUBIKON Centrum za Romský mentoring prestižní ocenění v soutěži inovativních projektů v oblasti trestní justice Crystal Scales of Justice, vyhlášené Evropskou komisí a Radou Evropy (z 35 evropských projektů byl vybrán mezi 4 nejlepší). Romský mentoring je jedním ze 4 příkladů dobré praxe v nezávislé studii, kterou vytvořila britská Cranfield University s účelem zkoumat klíčové faktory úspěchu efektivních inovací v oblasti trestní justice (Baxter, Schoeman & Goffin, 2011, s. 27-34). Je také uveden např. v brožuře Agentury pro sociální začleňování „Bezpečnost, prevence a krizová intervence – Manuál dobrých praxí“ (Krebs, 2014, s. 28-34).

Romský mentor

Pro poskytování Romského mentoringu je klíčová osoba romského mentora, kterého s klienty spojuje sounáležitost s romskou komunitou, jazyková a kulturní blízkost. Díky tomu je schopen získat si důvěru klientů, efektivně jim vysvětlit povinnosti vyplývající z alternativního trestu/opatření a motivovat je k jejich splnění. S klienty pracuje v terénu, v jejich přirozeném prostředí, v němž se dobře orientuje. Podporuje je v konkrétních, praktických krocích a úkolech, v komunikaci s úřady a institucemi, propojuje klienty s poskytovateli odborných služeb v regionu. Je tak schopen pomoci jim při překonávání problémů, které s výkonem alternativního trestu souvisejí – s hledáním zaměstnání, bydlení, s řešením zadluženosti a exekucí, hospodařením s penězi apod. Často také v rámci komunity působí jako pozitivní vzor.

Romský mentoring je nízkoprahová služba. Mentory se mohou stát angažovaní a aktivní zástupci romské komunity bez odborného vzdělání, kteří pak v průběhu práce s klienty zvyšují své kompetence, profesně i osobnostně rostou, zlepšují svou pozici na trhu práce. Tato „přidaná hodnota“ Romského mentoringu byla rozhodujícím argumentem, proč RUBIKON Centrum neusiluje o registraci Romského mentoringu jako sociální služby dle zákona 108/2008 Sb. Praxe potvrdila, že i jedinci, kteří by standardy sociální práce nespĺňovali, mohou být a jsou vysoce úspěšnými mentory.

Hlavním úkolem romského mentora je motivace klientů k plnění povinností souvisejících s výkonem alternativních trestů a opatření. S tím souvisejí další činnosti, které mentor při poskytování služby vykonává: vyhledávání nespĺpracujících a nekomunikujících klientů, pomoc při hledání zdrojů v rodinách klientů, doprovázení klientů na schůzky s PMS ČR a na jednání s úřady, pomoc při vyplňování formulářů, spolupráce s poskytovateli práce v rámci trestu obecně prospěšných prací, motivace klientů k náhradě škody. Mentori také podporují klienty při hledání zaměstnání, rekvalifikace či jiného vzdělání, při řešení jejich zadluženosti atd. Důležitá je také pomoc pracovníkům PMS ČR při orientaci v sociální situaci klienta a v lokální romské komunitě.

Mentor nesupluje práci pracovníka PMS ČR či jiného odborníka, který mu dal k práci na případu podnět. Obvykle pracuje dlouhodoběji s 2 až 3 klienty najednou a zároveň řeší jednorázové za-

kázky PMS ČR, např. dohledání adresy klienta. Délka spolupráce závisí na potřebách klienta a zakázce probačního pracovníka. Časový rozsah práce mentora je průměrně 15 až 25 hodin měsíčně; nejedná se o práci na plný úvazek, mentoři jsou zaměstnáváni na dohodu o provedení práce (Demner & kol., 2011, 2014).

Probační a mediační služba ČR – partner a zadavatel služby

Romský mentoring je realizován v bezprostřední spolupráci s PMS ČR, jejímž pracovníkům má usnadnit kontakt s jejich klienty a zvýšit efektivitu práce s nimi. Pracovníci zapojených středisek PMS ČR vybírají vhodné klienty pro Romský mentoring a doporučují je ke spolupráci s romskými mentory (tato spolupráce je oboustranně dobrovolná). Mentoři s klienty pracují na základě zakázky probačního pracovníka a v součinnosti s ním.

Ve spolupráci s PMS ČR a na základě jejich potřeb byla vytvořena typologie klientů vhodných pro Romský mentoring (Demner & kol., 2011, 2014).

- *Typ A* – nespolupracující: klient nereaguje na pozvání, nikdy se nedostavil na středisko PMS ČR.
- *Typ B* – problémový: klient, se kterým probační pracovník navázal kontakt, ale který se k plnění alternativy a dalších podmínek stanovených soudem či státním zástupcem staví nespolehlivě.
- *Typ C* – spolupracující, ale ohrožený sociální exkluzí: klient sice spolupracuje, ale riziko ohrožení sociální exkluzí je v jeho případě velmi vysoké. Jedná se např. o klienty dlouhodobě nezaměstnané, závislé na sociálních dávkách (nebo neschopné si je zařídit), žijící v sociálně vyloučené lokalitě apod.

Hodnocení úspěšnosti

Efektivita služby je hodnocena přímo pracovníky PMS ČR, kteří dali ke spolupráci s mentorem podnět. Každé dva měsíce hodnotí úspěšnost intervence mentora u jednotlivých klientů formou standardizované evidence prostřednictvím webového rozhraní do elektronické databáze RUBIKON Centra. Probační pracovník ke každému klientovi, s nímž aktuálně spolupracuje mentor, uvádí, zda se situace zlepšila, zůstala stejná, nebo se zhoršila. Pozitivně hodnotí i případ, kdy mentor zjistil o klientovi informace, které jsou pro PMS ČR přínosné, ačkoli klient spolupracovat nezačal. Typickým příkladem je dohledání nespolupracujícího klienta, který se odstěhoval do zahraničí.

Kritéria úspěšnosti jsou: navázání či zlepšení spolupráce klienta s pracovníkem PMS ČR po zapojení mentora, úspěšné vykonání alternativního trestu klientem, posílení dovedností vést život bez konfliktu se zákonem, získání informací o klientovi pro PMS ČR důležitých a bez zapojení mentora nedostupných (Demner & kol., 2011, 2014).

Výzkumné šetření – cíle, použítá data a metody analýzy

Na přelomu let 2013/2014 uskutečnilo Demografické informační centrum rozsáhlý průzkum „Účinnost služby Romský mentoring na výkon alternativních trestů u romských klientů PMS“.²

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit účinnost služby Romský mentoring na výkon alternativních trestů u romských klientů PMS ČR. Průzkum si dále kladl za cíl popsat a analyzovat hlavní překážky pro úspěšný výkon alternativních trestů, vč. definování rizik a potřeb, subjektivní hodnocení rizik a obav, které považují sami klienti za nejvíce ohrožující, překážky účinné spolupráce

² Průzkum „Účinnost služby Romský mentoring na výkon alternativních trestů u romských klientů PMS“ zrealizovalo Demografické informační centrum (<http://www.demografove.cz>) na zakázku RUBIKON Centra v rámci projektu Romové pomáhají Romům (CZ.1.04/3.2.01/19.00221), spolufinancovaného z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR (viz Baslová & Štátná, 2014).

romských mentorů – PMS ČR – klientů a silné a slabé stránky služby Romský mentoring.

Výzkumníci využili k evaluaci služby Romský mentoring souhrn výzkumných a analytických metod, které staví na několika typech dat o této službě. Celkem bylo do průzkumu zapojeno 214 respondentů (hloubkové rozhovory, focus groups, dotazníková šetření) a byla analyzována statistická data z databáze RUBIKON Centra a PMS ČR o 1645 klientech (Ad 2 a Ad 3).

Nástrojem **kvalitativního šetření** byly hloubkové rozhovory a fokusní skupiny s účastníky a realizátory služby. Výzkumný soubor pro hloubkové rozhovory tvořili 4 klienti (muži), koordinátor služby Romský mentoring a metodička PMS ČR. Rozhovory měly polostrukturovaný charakter s předem připravenou baterií otázek. Respondenti z řad klientů byli vybráni z klientů služby dvou středisek PMS ČR (Kladno a Sokolov) vybraných náhodně losem z celkem 20 spolupracujících středisek, a to podle těchto kritérií:

- klient typu A, B, C za každé vylosované středisko,
- klient je ve spolupráci minimálně 3 měsíce,
- klient má komunikační dovednosti.³

Realizovány byly také 4 fokusní skupiny se čtyřmi typy respondentů. Do první fokusní skupiny byli zařazeni probační pracovníci aktuálně spolupracující s romskými mentory. Vybráni byli z 8 spolupracujících středisek PMS ČR s největším počtem klientů Romského mentoringu. Střediska sama dle svých kapacitních možností určila konkrétní osoby. Fokusní skupiny se zúčastnilo celkem 8 respondentů ze středisek PMS ČR Rumburk, Děčín, Ostrava, Jablonec nad Nisou, Chomutov, Liberec a Český Krumlov. Druhá fokusní skupina, zařazená jako referenční, byla sestavena z 6 probačních pracovníků bez zkušenosti se službou Romský mentoring, a to ze středisek z oblastí s největší mírou sociálního vyloučení. Jako zdroj výzkumníkům posloužila interaktivní mapa publikovaná v rámci Analýzy sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti společnosti GAC z roku 2006. Podle ní byla vytipována střediska Praha; Moravskoslezský kraj – Havířov, Bruntál; Ústecký kraj – Teplice; Jihomoravský kraj – Břeclav; Vysočina – Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod; Plzeňský kraj – Rokycany; Olomoucký kraj – Šumperk; Královéhradecký kraj – Náchod. Tam, kde bylo za danou oblast více možností (Moravskoslezský kraj a Vysočina), bylo jedno středisko určeno náhodně losem (střediska Bruntál a Jihlava). Třetí fokusní skupinu tvořili pracovníci ze středisek PMS ČR, která měla v minulosti možnost spolupracovat s romskými mentory, ale tato spolupráce byla z různých důvodů ukončena (uvedená situace nastala u 4 středisek: Hradec Králové, Karlovy Vary, Cheb a Ústí nad Labem). Tito probační pracovníci byli do výzkumného vzorku zařazeni na základě předpokladu, že mají možnost srovnání práce s romskými klienty za podpory mentora i bez ní. PMS ČR vybrala 4 zástupce ze středisek Karlovy Vary, Cheb a Ústí nad Labem. Do čtvrté fokusní skupiny bylo zapojeno 8 mentorů ze středisek s největším počtem klientů Romského mentoringu. Konkrétní respondenty z oblastí spadajících pod střediska Chomutov, Kolín, Liberec, Rumburk a Děčín určil zadavatel výzkumu.

Kvantitativní část evaluace byla založená na třech zdrojích dat: 1) tři dotazníková šetření mezi aktéry služby (pracovníky PMS ČR, mentory a samotnými klienty), 2) anonymizované statistické údaje z databáze klientů Romského mentoringu organizace RUBIKON Centrum a 3) anonymizované statistické údaje z databáze klientů PMS ČR.

Ad 1) Dotazníky byly distribuovány mezi klienty služby, romské mentory a probační pracovníky. Celkem bylo sebráno 182 dotazníků. Respondenti z řad klientů byli do výzkumného vzorku zařazeni za každé spolupracující středisko (Beroun, Kolín, Kladno, Nymburk, Český Krumlov, České Budějovice, Písek, Jindřichův Hradec, Ústí nad Orlicí, Pardubice, Most, Chomutov, Rumburk, Děčín,

³ Při výběru se bohužel nepodařilo splnit první stanovené kritérium – zastoupení všech tří typů klientů (klient typu C na sjednanou schůzku s výzkumníkem nedorazil).

Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Semily, Sokolov, Ostrava). Na každém středisku zadavatel vybral min. 5 klientů. Při reálném sběru dat se podařilo získat dotazníky od 19 středisek, počet vyplněných dotazníků se však u jednotlivých středisek lišil. Vzhledem k celoplošnému pokrytí a získání dokonce většího počtu dotazníků od klientů ($N = 118$ oproti původně zamýšlené 100) je výzkumný vzorek možné z hlediska výpovědní hodnoty považovat za validní. Dále za každé z 20 spolupracujících středisek PMS ČR vybral zadavatel pro dotazníkové šetření jednoho mentora – u 5 středisek s největším počtem spolupracujících mentorů byli vybráni dva. Celkový počet respondentů z řad romských mentorů ($N = 25$) se podařilo dodržet. Konečně dotazníky pro probační pracovníky měly být vybrány od všech středisek PMS ČR zapojených do výzkumu. Ze 49 oslovených středisek se vrátilo 39 dotazníků zpět (tj. 80 % návratnost) z celkem 34 středisek PMS ČR. Z toho 21 dotazníků bylo od probačních pracovníků se zkušeností se službou a 18 dotazníků od pracovníků bez této zkušenosti. Tato návratnost je pro dotazníkové šetření realizované bez tazatelské sítě velmi vysoká a výzkumný soubor je možné považovat za dostačující.

Ad 2) Pro podrobnou analýzu klientů, jejich zapojení do programu a úspěšnost spolupráce byly využity údaje z databáze RUBIKON Centra. Byly analyzovány údaje o klientech Romského mentoringu z období 1. 1. 2011 – 30. 6. 2013. Jednalo se o 854 klientů z 24 spolupracujících středisek PMS ČR v 8 krajích České republiky. Analýza pracovala s těmito proměnnými: pohlaví, rok narození, podnět ke spolupráci, mentor, institut (typ uloženého trestu/opatření), typ klienta, datum přidělení, datum a důvod ukončení spolupráce, hodnocení spolupráce.

Ad 3) Za účelem srovnání klientů PMS ČR, kteří mají možnost spolupracovat s mentorem, s klienty, kteří do této služby zařazeni nebyli a tvoří tak referenční srovnávací skupinu, byl analyzován soubor klientských dat PMS ČR, který byl jejími pracovníky sestaven pro potřeby evaluace.

Výzkumný vzorek byl vytvořen podle následujících kritérií:

- klienti evidovaní jako aktivní v roce 2012, se kterými byla v roce 2012 ukončena spolupráce;
- z toho všichni klienti s mentorem za dané středisko;
- maximálně 40 klientů bez mentora za dané středisko vybraní předem stanovaným výběrovým krokem z uspořádaného seznamu.

Data byla dodána od celkem 19 (z 20) spolupracujících středisek a byly získány anonymizované informace o 1008 klientech PMS ČR. Po očištění o klienty, kterým byl trest ukončen k 1. 1. 2013 amnestií nebo u kterých nebylo možné zjistit, zda byl trest splněn či nikoli (např. v případě zproštění obžaloby, upuštění od výkonu trestu ze zdravotních důvodů, zrušení trestu souhrnným trestem) obsahuje výsledný analyzovaný soubor informace o 791 klientech, u kterých je možné jasně identifikovat, zda ke splnění uloženého trestu došlo, či nikoli.

Ke každému klientovi byly zjišťovány následující proměnné: spolupráce s mentorem (ano/ne), věk (při začátku spolupráce), vzdělání, typ trestu, splnění alternativního trestu (ano/ne/amnestií), délka spolupráce klienta s PMS ČR, středisko PMS ČR, první trest/recidiva, pořadí spolupráce s PMS ČR. Data z dotazníkových šetření i u obou databází byla zpracována za použití popisných statistik (průměr, medián aj.) a základních statistických přístupů při třídění druhého stupně (testování významnosti rozdílů v kontingenčních tabulkách) v souladu s charakterem jednotlivých proměnných. Velikost datových souborů klientské databáze RUBIKON Centra a dat poskytnutých PMS ČR a charakter sledovaných dat však umožnil aplikovat také pokročilé metody statistické analýzy dat a plně tak vytěžit jejich potenciál. Pro účely analýzy délky spolupráce klientů s mentorem byly využity přístupy založené na metodách analýzy přežití, konkrétně metoda tabulek života, která umožňuje zahrnout do zkoumání délky spolupráce všechny klienty (s ukončenou i stále trvající spoluprací) a také porovnávat různý průběh a délku spolupráce mezi skupinami klientů a testovat významnost pozorovaných rozdílů. V analýze tak byla zkoumána délka spolupráce s mentorem v závislosti na typu klienta, uloženém trestu a věku, ve kterém začal s mentorem spolupracovat.

Pro měření úspěšnosti spolupráce klienta s mentorem byl využit model logistické regrese,

který popsal vztah mezi závislou (vysvětlovanou) proměnnou (úspěšnost splnění trestu) a skupinou nezávislých (vysvětlujících) proměnných (pohlaví, vzdělání, věk klienta při začátku spolupráce, typ uloženého trestu, recidiva, spolupráce s mentorem aj.).

Zhodnocení služby Romský mentoring v kvalitativním šetření (fokální skupiny, hloubkové rozhovory)

Z pohledu probačních pracovníků

Probační pracovníci identifikovali 6 oblastí, ve kterých nejčastěji dochází k selhání ve spolupráci s klienty. V Tabulce 1 jsou uvedeny také nástroje k řešení těchto selhání, které mají k dispozici PMS ČR a mentoři.

Tabulka 1. Překážky spolupráce mezi PMS ČR a klienty a nástroje k jejich překonávání

Překážky	Nástroje	
	<i>probační úředník</i>	<i>mentor</i>
nedohledatelnost klienta	úřad práce Policie ČR neziskové organizace terénní šetření	vlastní sociální síť terénní šetření
nízká informovanost klienta	dopis užití méně úředního jazyka při psaní méně formální přístup znalost odlišného systému hodnot klienta	znalost jazyka klientů neformální přístup sdílený systém hodnot
nízká motivace klienta	úřední autorita předání informací	osobní autorita osobní vztah zapojení širší rodiny
nepříznivá životní situace klienta	předání kontaktů (na navazující sociální služby a další instituce) podpora při komunikaci s úřady/zaměstnavateli apod. doprovod	předání kontaktů (na navazující sociální služby a další instituce) podpora při komunikaci s úřady/zaměstnavateli apod. doprovod
nepříznivý zdravotní stav klienta	neziskové organizace zprostředkování lékařského ošetření a péče	neziskové organizace zprostředkování lékařského ošetření a péče
špatná dostupnost střediska	flexibilita při domluvě termínů schůzek návštěva klienta v domácnosti	terénní způsob práce

Přínos mentora při překonávání těchto překážek hodnotili probační úředníci různě; podle toho, zda měli či neměli s mentorem zkušenost. Probační úředníci s přímou zkušeností hodnotili práci mentora jako velmi efektivní, a to napříč všemi problémovými oblastmi. Zásadní význam má podle nich mentor v případě nedohledatelnosti klienta. Naopak probační úředníci bez zkušenosti se službou si dokázali představit využití mentora v případě nízké motivace a nepříznivé životní situace klienta, případně ve vztahu k špatné dostupnosti střediska PMS ČR. U nedohledatelnosti či nízké informovanosti klienta si probační úředníci bez zkušenosti podle svých slov vystačí se svými schopnostmi a dovednostmi.

Hlavní faktory úspěšnosti mentora při spolupráci s problémovými klienty byly spatřovány v individuálním přístupu mentora ke klientovi, v terénním způsobu jeho práce a v osobním nastavení mentora. Probační pracovníci nemají na individuální práci s klientem dostatek času a stejně tak není v jejich možnostech dostatečně často navštěvovat klienta v domácnosti. Obojí je přitom podmínkou pro budování vzájemné důvěry a osobního vztahu s klientem. Na základě intenzivnějšího kontaktu je spíše možné klienty motivovat ke změně přístupu k plnění alternativního trestu/opatření, případně ke změně chování a životního směru.

Jako specifické nástroje mentora, které nemají sami běžně k dispozici, oceňovali probační pracovníci širokou sociální síť mentora, v některých případech pak osobní autoritu mentora v sociálním prostředí klienta. Vzhledem k této sociální výbavě je mentor schopen do spolupráce zapojit klientovu rodinu, což může být významným motivačním stimulem. Mentor si také může dovolit výrazně neformálnější přístup ke klientovi, který je pro klienta příjemnější, důvěryhodnější, a tak může vést efektivněji k potřebným výsledkům spolupráce.

Úspěšnou spolupráci s klientem se díky mentorovi podaří nastavit i díky tomu, že mentor dokáže zprostředkovat probačnímu úředníkovi informace o specifickém sociálním a kulturním kontextu klientovy životní situace. Probační úředník je tak lépe schopen porozumět příčinám nefunkční spolupráce a zohlednit je ve svém dalším postupu. Probační úředníci se zkušeností s mentorem deklarovali i vykazovali větší porozumění pro komplikovanou životní situaci klienta v souvislosti s odlišným systémem hodnot, jimiž je klient ovlivňován. Mentor tak sehrává důležitou úlohu při změně způsobu myšlení a bourání stereotypů.

Co se týče typů klienta a zakázek, probační úředníci ve většině případů využívají mentora nejčastěji k dohledávání klientů, se kterými se jim nedaří navázat kontakt (typ A). S výsledky intervence mentora jsou v tomto směru probační úředníci velmi spokojeni, stejně jako s rychlostí, jakou je mentor schopen klienta dohledat. Vysokou míru spokojenosti deklarovali i s intervencí mentora u typů klienta B a C v případě jejich dlouhodobé spolupráce. Probační úředníci, kteří mentora do dlouhodobé spolupráce s klientem zapojují, považují jeho intervenci právě v případech klientů typu B a C za nejpotřebnější.

Nejčastěji zadávanou zakázkou je tedy „dohledání klienta“, využití mentora je však široké, i když jednotlivé zakázky nejsou tak četné. To je způsobeno i tím, že praxe jednotlivých probačních úředníků není jednotná a širěji sdílená. V přímém vztahu ke splnění alternativního trestu se nejvíce osvědčuje zakázka „aktivizace klienta při plnění alternativního trestu“. Ve vztahu ke zlepšení celkové životní situace klienta jsou využívány spíše zakázky jako „asistence při hledání bydlení/zaměstnání“, „asistence při jednání na úřadech“, „asistence při řešení dluhové situace klienta“. Probační úředníci si také chválí intervenci mentora při dohledu nad školní docházkou nezletilých a mladistvých klientů.

Probační pracovníci v obecné rovině deklarují velkou spokojenost s mentorem. Pozitivně hodnotí nejen jeho přínos v konkrétní spolupráci s klienty, ale také osobní angažovanost a pozitivní přístup ke spolupráci. V jednotlivých případech zazněla kritika mentora týkající se překročení hranic jeho role a nespolehlivosti. Nedostatky a pochybení mentorů řeší probační úředníci se supervizorem. Dále by probační pracovníci uvítali určitou záruku udržitelnosti a kontinuity služby, zejména zajištění personální náhrady v případě odchodu mentora.

Z pohledu romských mentorů

Hlavní deklarovanou motivací mentorů k zapojení se do Romského mentoringu je především osobní angažovanost a potřeba pomáhat. Spokojenost s náplní práce vyjadřovali mentoři tam, kde měli dostatek klientů a také širší uplatnění ve spolupráci s klientem (zakázky se neomezovaly pouze na dohledávání klientů). Mentoři dlouhodobou asistenci klientovi při plnění alternativního trestu/opatření vítají, vidí v ní svůj největší přínos. Základními faktory jejich úspěšnosti jsou podle mentorů přímý kontakt s klientem v jeho domácím prostředí, místní znalost sociálních vztahů a neformální přístup ke klientovi. Nedostatky vnímají mentoři v technickém zajištění služby, především pokud jde o možnost

služebních telefonů; někteří mentoři by ocenili kancelářské zázemí a vyšší příspěvek na dopravu.

Z pohledu klientů

Z rozhovorů vyplývá, že hlavním přínosem Romského mentoringu pro klienty je především významné snížení prahu pro plnění alternativního trestu nebo opatření. Služba pomáhá překonávat základní bariéry, které klienti v souvislosti se spoluprací s PMS ČR uvádějí a které je možné roztrždit do tří oblastí: prostorové bariéry (vzdálenost střediska PMS ČR, špatná dopravní obslužnost, časová a finanční nákladnost návštěv střediska PMS ČR), komunikační bariéry (nemožnost telefonického kontaktu, např. v důsledku nedostatku kreditu, ztráty mobilního telefonu apod., ostych či neochota jednat s úřadem, velká míra nepochopení v důsledku odlišných komunikačních stylů) a bariéry spjaté s disciplínou klienta (nedodržování domluvených termínů). Snížení prahu pro klienty představuje především terénní forma služby (mentor navštěvuje klienta v domácnosti). Dále je to osobnost mentora a jeho přístup, který se oproti spolupráci s probačním pracovníkem vyznačuje větší neformálností, vysokou mírou porozumění a především vyšší mírou asistence a podpory. Z výpovědí respondentů dále vyplynulo, že etnicita mentora hraje sice dílčí roli, přesto má pro klienty služby svůj význam. Romský mentor se jednak snáze dostane do jejich lokality a má určité předporozumění klientově situaci vzhledem ke sdílené životní zkušenosti.

Zhodnocení služby Romský mentoring v kvantitativním šetření

Shrnutí výstupů z dotazníků pro probační pracovníky

Dotazování mezi pracovníky PMS ČR se zaměřovalo na příležitosti a rizika spolupráce s klienty PMS, vč. úspěšnosti této spolupráce, na spolupráci probačního úředníka s mentorem, typy zakázek, které probační pracovník mentorovi zadává, vliv mentora na vykonatelnost uloženého trestu nebo opatření a celkové zhodnocení služby.

Probační pracovníci se zkušeností s Romským mentoringem a bez této zkušenosti se nejčastěji shodli na tom, že 41 – 60 % klientů PMS ČR žije v podmínkách sociálního vyloučení nebo v ohrožení sociálním vyloučením, přičemž většina uvádí, že romské národnosti je 21 – 40 % klientů. Odhady na zastoupení romské národnosti mezi klienty PMS ČR se u respondentů velmi liší, někteří uvádějí až 80 %, zatímco jiní jen do 20 %. Tato variabilita může být dána odlišnou demografickou strukturou jednotlivých regionů a zejména subjektivním charakterem výpovědí respondentů, kteří na otázku odpovídali ryze podle svého mínění. S těmito klienty se dle většiny respondentů (z obou dvou skupin) navazuje spolupráce špatně, a to zejména z důvodu špatné dohledatelnosti (často se nezdržují na adrese trvalého bydliště). Schopnost dohledat klienta hodnotí jako spíše nebo hodně špatnou většina probačních úředníků se zkušeností s Romským mentoringem (81 %) i bez této zkušenosti (88 %).

Vzhledem k tomu, že nezanedbatelný podíl pracovníků PMS ČR přiznává, že se špatně orientuje v sociálně vyloučených lokalitách a ve vztazích jejich obyvatel (třetina pracovníků bez zkušenosti s Romským mentoringem a téměř tři čtvrtiny pracovníků, kteří mají zkušenost s touto službou), téměř všichni souhlasili s tím, že by při své práci ocenili (či aktuálně oceňují) pomoc osoby, která z takového prostředí přímo pochází, vyzná se v něm a je schopna navázat s místními obyvateli osobní kontakt (všichni respondenti se zkušeností s Romským mentoringem a naprostá většina (94 %) respondentů bez této zkušenosti).

Úspěšnost výkonu alternativního trestu či opatření je dle pracovníků do velké míry ovlivňována vnitřními i vnějšími faktory na straně klienta, sociálního prostředí a celého systému. V otevřené otázce respondenti uváděli, jaké jsou podle nich nejčastější důvody, proč klienti spolupráci buď vůbec nenaváží, nebo ji předčasně ukončí (Tabulka 2).

Tabulka 2. Deset nejčastějších důvodů nenavázání nebo předčasného ukončení spolupráce

Nejčastější důvody	Zkušenost s RM	
	ano	ne
recidiva, další trestní stíhání	6	8
nízká motivovanost (při existenčních problémech)	5	7
závislost na omamných a psychotropních látkách (dále jen OPL)	4	7
častá změna bydliště, odjezd do ciziny	4	5
nezájem (o řešení své situace), lhostejnost	2	4
finanční tíseň, dluhy, finanční gramotnost	3	3
klient nedohledán	3	2
nedostatečné vědomí vlastní zodpovědnosti za své chování, přenášení odpovědnosti na jiné osoby	1	3
absence režimu, pracovních návyků	2	2
kriminální minulost	2	1

Pozn.: absolutní četnosti; N = 21 pracovníků PMS ČR se zkušeností s Romským mentoringem a N = 18 pracovníků PMS ČR bez zkušenosti s Romským mentoringem. Dotázaní odpovídali na otevřenou otázku a mohli uvést více důvodů, které byly následně při zpracování kategorizovány do skupin. Tabulka prezentuje ty skupiny důvodů, které byly uváděny nejčastěji.

Vzhledem k těmto identifikovaným překážkám spolupráce se jako nezbytná podmínka efektivní motivace klienta jeví individuální přístup, pro který však mají probační úředníci nedostatek prostoru (56 % bez zkušenosti se službou a 43 % se zkušeností se službou Romský mentoring uvádí, že spíše nebo rozhodně nemají dostatek prostoru pro individuální práci s klientem). Jedním z funkčních pilířů práce mentora je její terénní charakter. Obě dvě skupiny respondentů uvádějí, že možnost navštěvovat klienty v terénu mají, téměř polovina z nich se však za klientem do terénu dostane méně často než jednou za čtvrt roku (43 % respondentů se zkušeností a 44 % respondentů bez zkušenosti).

Většina probačních pracovníků, kteří měli možnost využívat službu Romský mentoring, hodnotí spolupráci s mentorem jako přínosnou, stejně tak je většinově kladně hodnocena forma této spolupráce. Nadpoloviční většina dotázaných má kontakt s mentorem minimálně 1krát za měsíc, s čímž je většina respondentů spokojená. Nejčastějším důvodem navázání spolupráce PMS ČR s mentorem je dohledání nespolupracujícího klienta, další důvody se do značné míry překrývají s výše zmíněnými nejčastějšími důvody nenavázání nebo předčasného ukončení spolupráce klienta s PMS ČR.

Z hlediska vlivu mentora na další oblasti klientova života popisovali probační pracovníci výrazné nebo mírné zlepšení především v oblasti komunikace PMS ČR s klientem, na což je navázána i vyšší frekvence kontaktu klienta a PMS ČR. Mentorova intervence také přispívá k výraznému zlepšení výkonu alternativního trestu a celkového chování klienta.

Shrnutí výstupů z dotazníků pro mentory

Mentoři v dotazníku hodnotili podmínky své práce (vzdělávání a školení mentorů, spolupráce se supervizorem a supervize, kontakt a spolupráce s probačními úředníky), práci s klienty (kontakt s klienty, jeho frekvenci a časovou dotaci a úspěšnost své intervence), ale také podmínky, které mají pro výkon své práce (administrativní, technické zajištění) a jakými informačními kanály se o programu dozvídají. Hlavním informačním kanálem, kterým se k případným zájemcům dostávají informace o Romském mentoringu, jsou interpersonální vazby a kontakty. Naopak z informačních kampaní (internetu nebo formou letáků či prezentací) se o službě dozvěděl pouze malý podíl dotázaných mentorů.

Jako nezbytný pro práci mentorů se jeví úvodní vzdělávací kurz, se kterým byli všichni dotázaní mentoři bez výjimky velmi spokojeni a hodnotí jej jako velmi užitečný pro práci s klienty. Byla navíc identifikována velká poptávka po doplňujícím vzdělávání mentorů a organizování školení zaměřených na konkrétní poptávané oblasti – tři čtvrtiny dotázaných by další vzdělávání velmi ocenilo, téměř polovina dotázaných by je vyložene potřebovala. Nejčastěji je poptáváno školení v oblasti práva (včetně novelizací a nových zákonů, opakování či prohloubení probíraných oblastí), ale také v dluhové problematice a poradenství, zaměstnanosti a sociální oblasti. Někteří z dotázaných by ocenili také školení zaměřené na komunikační dovednosti a způsoby řešení konfliktů, především v případech, kdy klient jen obtížně spolupracuje či spolupráci odmítá.

Pro většinu mentorů jsou velmi přínosné supervize; všichni dotázaní jsou velmi spokojeni s tím, kolik času jim supervizor věnuje a jaké konkrétní rady a podporu jim poskytuje, pozitivně hodnotili také kvalitu vedení ze strany supervizora. Kladně je hodnocena i spolupráce s PMS ČR. Naprostá většina mentorů je spokojena jak se spoluprací s probačními pracovníky (96 %), tak s frekvencí vzájemného kontaktu (92 %). Spokojenost převládá také s tím, u jakých klientů probační úředníci romské mentory využívají (96 %).

Z hlediska intenzity spolupráce s klientem byly identifikovány 3 modely, které jsou mezi mentory zastoupeny poměrně rovnoměrně – intenzivní alespoň 2krát týdně (36 %), středně častý jednou za týden (28 %) a méně častý zhruba 2krát za měsíc (32 %). Méně častá frekvence je výjimečná (udává ji pouze jeden z dotázaných). Spokojenost s množstvím času, který mají mentoři na své klienty, není jednoznačná – velký podíl mentorů je sice zcela spokojen (40 %), většina (52 %) však vyjadřuje pouze částečnou spokojenost. Nižší míru spokojenosti vykazují ti, kteří jsou v kontaktu s klientem 1krát týdně a méně často. Se svojí prací a její úspěšností jsou mentoři v podstatě spokojeni – 40 % je spokojeno velmi, 56 % je spíše spokojeno.

Shrnutí výstupů z dotazníků pro klienty

Klienti hodnotí službu Romský mentoring výrazně pozitivně. Naprostá většina dotázaných klientů (98 %) hodnotí službu jako užitečnou. Dvě třetiny klientů by uložený trest bez služby pravděpodobně neplnily (21 % dotázaných uvedlo, že by trest určitě neplnili, dalších 47 % by jej spíše neplnilo). Téměř všichni dotázaní by Romský mentoring doporučili také dalším lidem v obdobné situaci (83 % klientů by ji určitě doporučilo, 14 % spíše doporučilo).

Téměř polovina dotázaných klientů (45 %) uvedla, že se s mentorem setkává alespoň 1krát týdně, 40 % alespoň 2krát měsíčně. Intenzivnější spolupráci vykazují ženy (alespoň 1krát týdně se s mentorem setkává 58 % klientek, zatímco u mužů je to pouze 41 %). Téměř všichni dotázaní by uvítali ještě vyšší četnost setkávání (55 % by určitě chtělo službu využívat častěji, 36 % uvedlo, že spíše ano). Většinou se klienti s mentorem setkávají doma, případně na PMS ČR nebo ve veřejném prostoru. Místa setkávání klientům vyhovují.

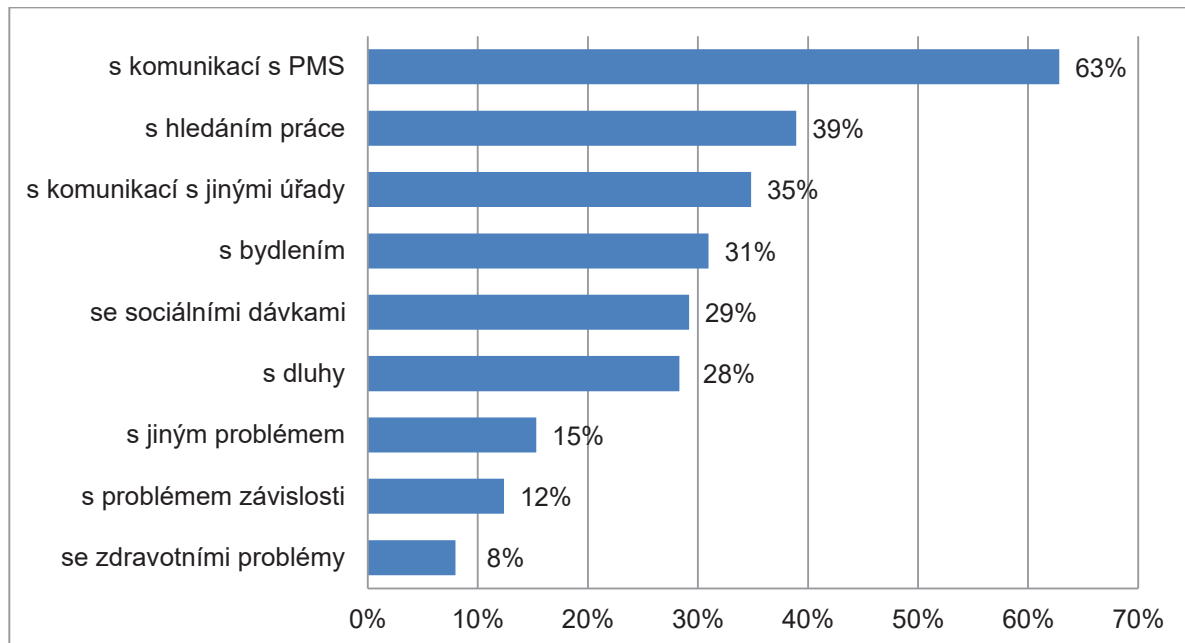
Vedle snahy o vykonání nebo zlepšení výkonu uloženého alternativního trestu nebo opatření mentoři podporují klienty v řadě oblastí – nejčastěji v komunikaci s PMS ČR a s dalšími úřady (Graf 1). Řadě klientů mentor pomáhá s hledáním práce a s bydlením. Častá je také pomoc v oblasti finanční situace klienta a finančního poradenství (se sociálními dávkami, s dluhy). Zhruba s každým desátým klientem řeší mentor otázku jeho závislosti na návykových látkách.

Shrnutí výstupů analýzy statistických dat z databáze RUBIKON Centra

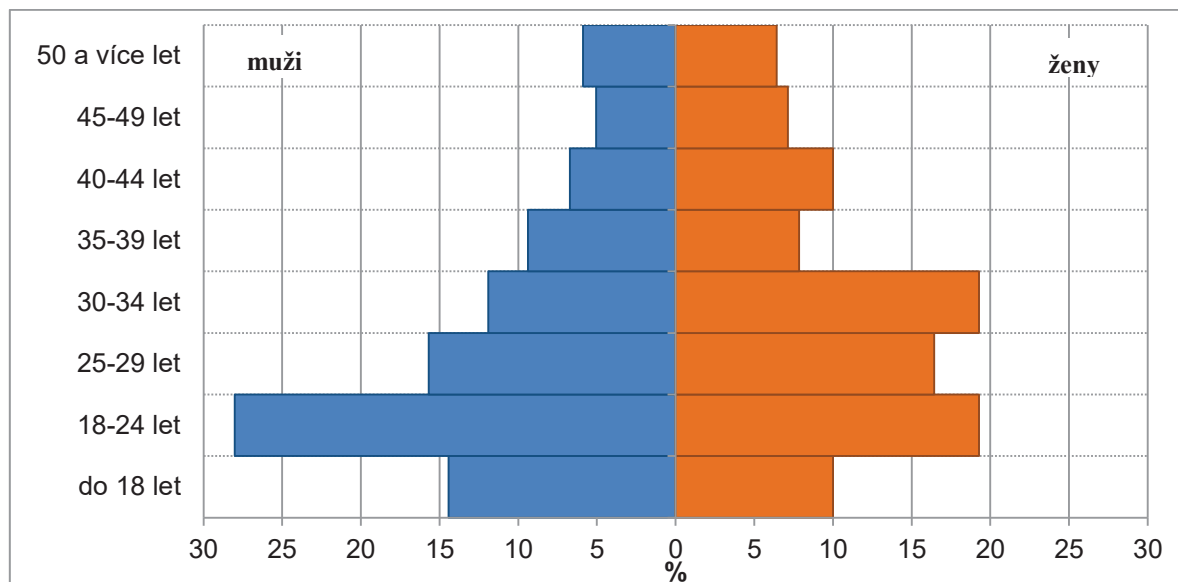
Databáze klientů Romský mentoring RUBIKON Centra umožnila zjistit základní charakteristiky klientů a především průběh a hodnocení efektivity služby. Analyzovány jsou informace o klientech Romského mentoringu v letech 2011 až 2013. Celkový analyzovaný soubor obsahuje údaje o 854 klientech a klientkách Romského mentoringu z 24 spolupracujících středisek v 8 krajích České republiky.

Základní charakteristiky klientů

Většinu klientů Romského mentoringu tvoří muži (84 %) a nejpočetnější skupinou jsou mladí lidé ve věku 18 - 24 let (27 %). Klienti, kteří začínají s mentory spolupracovat před dosažením 18 let věku, tvoří 14 %, lidé ve věku 25 - 29 let tvoří 16 % klientů a ve věku 30 - 34 let 13 % klientů. Spolu s narůstajícím věkem podíl klientů zapojených do Romského mentoringu klesá (Graf 2).

Graf 1. Oblasti, se kterými mentor klientovi pomáhal/pomáhá

Pozn.: N = 118

Graf 2. Klienti Romského mentoringu v letech 2011 - 2013 dle věku a pohlaví (%)

Pozn.: N = 854

Nejčastěji mají klienti uloženy obecně prospěšné práce (44 %) a dále pak podmíněné odsouzení s dohledem (23 %). Mladiství a nezletilí tvoří dohromady 15 % klientů, 9 % tvoří klienti v přípravném řízení a 7 % podmíněně propuštění s dohledem (Tabulka 3).

Tabulka 3. Klienti Romského mentoringu v letech 2011-2013 dle uloženého institutu

Institut uložený klientovi	Klienti zapojení do programu 2011-2013	
	abs.	%
POD – Podmíněné odsouzení s dohledem	194	22,7
PPD – Podmíněné propuštění s dohledem	61	7,1
OPP – Obecně prospěšné práce	373	43,7
M – Mladistvý (všechny instituty uložené mladistvému klientovi)	65	7,6
N – Nezletilý (dohled probačního úředníka)	63	7,4
PŘ – Přípravné řízení	77	9,0
J – Jiné	21	2,5
Celkem	854	100,0

Podle typu jsou klienti nejčastěji zařazeni do kategorie nespolupracující (typ A – 47 %), problémových klientů (typ B) je 29 % a klienti, kteří sice spolupracují, ale jsou ohroženi sociální exkluzí (typ C), představují necelou čtvrtinu (24 %) (Tabulka 4).

Tabulka 4. Klienti Romského mentoringu v letech 2011 - 2013 dle typologie klientů

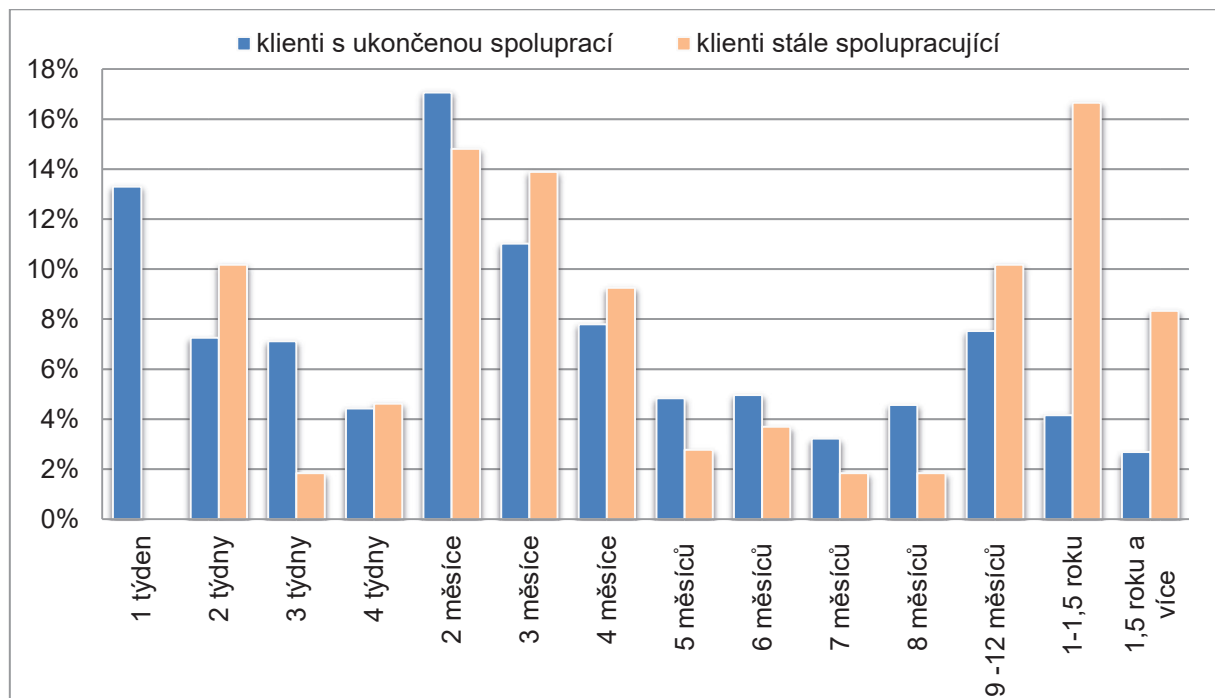
Typ klienta	Klienti zapojení do programu 2011-2013	
	abs.	%
A – Nespolupracující	402	47,1
B – Problémový	245	28,7
C – Spolupracující, ale ohrožený soc. exkluzí	207	24,2
Celkem	854	100,0

Délka spolupráce

Řada spoluprací je pouze krátkodobá, 13 % klientů spolupracuje s mentorem maximálně týden, u třetiny (32 %) klientů spolupráce nepřesáhla 1 měsíc. Nejčastěji klienti s mentorem spolupracují 2 měsíce; délku spolupráce 5 až 8 týdnů vykazuje 17 % klientů. S přibývajícím délkou podíl ukončených spoluprací klesá, déle než půl roku probíhá spolupráce u 22 % klientů a déle než rok pouze u 7 % klientů (Graf 3).

Nejkratší dobu spolupracují s mentorem klienti typu A, nejdéle setrvávají v programu klienti ohrožení sociální exkluzí (typu C). Zatímco medián délky spolupráce pro klienty typu A je 41 dní, pro klienty typu B dosahuje 102 dní (tedy o 2 měsíce déle, než u klientů typu A) a pro klienty typu C dosahuje medián délky spolupráce 157 dní.

Z hlediska věku se délkou spolupráce odlišují především nejmladší klienti, zařazení do služby před dovršením 18 let. Ti setrvávají v programu výrazně déle než ostatní, mezi kterými nejsou v závislosti na věku již žádné statisticky významné rozdíly. Odlišnosti v délce spolupráce existují také v závislosti na institutu, který je klientovi uložen. Nejdéle spolupracují nezletilí klienti s dohledem probačního úředníka, delší spolupráce je také v případě podmíněného propuštění s dohledem. Naopak nejkratší spolupráci mají klienti v přípravném řízení.

Graf 3. Délka spolupráce klienta s mentorem v letech 2011 - 2013

Pozn.: Z celkového počtu 854 údajů v klientské databázi je klientů s ukončenou spoluprací 744 a stále spolupracujících klientů 108 (údaje za 2 klienty nebylo možné z důvodu překlepu v datech analyzovat). U klientů stále zapojených do Romského mentoringu bylo pro výpočet délky spolupráce použito datum 30. 6. 2013, tedy datum, ke kterému byla analyzovaná část databáze aktualizována.

Úspěšnost spolupráce

Pro analýzu úspěšnosti spolupráce pracujeme s podsouborem klientů, se kterými již byla spolupráce ze strany mentora ukončena ($N = 744$). Vzhledem k tomu, že v databázi RUBIKON Centra není jednoznačně identifikováno, zda spolupráce mentora s klientem vedla ve výsledku ke zlepšení plnění alternativního trestu, neměla na plnění v podstatě žádný vliv či v průběhu spolupráce došlo ke zhoršení plnění, je nutné takovýto souhrnný ukazatel konstruovat z dostupných dat. Pro konstrukci ukazatele využijeme průběžné hodnocení pracovníků PMS ČR. Ti hodnotí každé dva měsíce spolupráci pomocí znamének +, -, příp. 0 u jednotlivých typů klientů podle následujícího klíče:

- Typ A: + začal spolupracovat; - nezačal spolupracovat,
- Typ B: 0 situace je stejná; + situace se zlepšila; - problémy trvají či se zhoršily,
- Typ C: 0 situace je stejná; + došlo ke zlepšení, posunu; - situace se zhoršila.

Vedle hodnocení na škále +, -, 0 je využíváno také hodnocení D, které označuje případy, kdy mentor klienta dohledal, klient spolupracovat nezačal, ale samotná informace např. o tom, kde se klient zdržuje, byla pro PMS ČR určitým přínosem.

Pro potřeby evaluace efektivity služby operacionalizujeme hodnocení klientů na 4stupňovou škálu postihující hlavní směry posunu klienta v rámci spolupráce s mentorem:

- 1 – zhoršení (zahrnuje případy, kdy klient nezačal spolupracovat (typ A), či se situace klienta zhoršila (typ B a C));
- 2 – stejné (zahrnuje případy, kdy situace klienta zůstala stejná (typ B a C));
- 3 – zlepšení (zahrnuje případy, kdy klient začal spolupracovat (typ A), či se situace klienta zlepšila nebo u něj došlo k posunu (typ B a C));
- 4 – dohledání (hodnocení D u všech typů klienta).

Spolupráce s klienty je pro potřeby organizace RUBIKON Centrum hodnocena průběžně, v databázi jsou tak zanesena hodnocení probačních úředníků za rok 2011 a dále dílčí hodnocení realizovaná každé 2 měsíce pro období 1. 1. 2012 až 30. 6. 2013. Počet průběžných hodnocení se tak u jednotlivých klientů liší podle délky jejich zapojení do Romského mentoringu. Tato data nám umožňují zkonstruovat syntetický ukazatel celkové úspěšnosti spolupráce u každého z klientů, ale také porovnat průběžnou úspěšnost spolupráce v závislosti na tom, kolikrát je klient hodnocen a tedy jak dlouho setrval v programu.

Celkové hodnocení úspěšnosti již skončených spoluprací ukazuje, že téměř polovina intervencí (48 %) napomohla ke zlepšení výkonu alternativního trestu, případně k navázání spolupráce klienta s PMS ČR. U dalších 5 % došlo k dohledání klientů a předání informací přínosných pro práci PMS ČR s klientem. Naopak u necelé třetiny (32 %) klientů neměla intervence mentora efekt, klient nezačal spolupracovat nebo došlo ke zhoršení. U zbývajících 15 % klientů zůstala jejich situace stejná i po spolupráci s mentorem. Míra úspěšnosti spolupráce nezávisí na věku ani pohlaví klienta, pouze dílčí rozdíly byly zjištěny v závislosti na uloženém institutu. Zobrazíme-li průběžná hodnocení klientů v jejich dvouměsíční periodě (Tabulka 5), je patrné, že úspěšnost spolupráce závisí naopak na její délce. Data ukazují, že s délkou spolupráce klienta s mentorem narůstá také úspěšnost intervence a klesá naopak negativní hodnocení. Zatímco na počátku spolupráce při prvním hodnocení ze strany PMS ČR je u 30 % klientů konstatováno zhoršení spolupráce (případně klient se spoluprací nezačal), při třetím hodnocení, tzn. po půl roce zapojení do projektu, je zhoršení konstatováno již pouze u 17 % klientů. Mírně naopak narůstají kladná hodnocení spolupráce, neboť zatímco v prvním hodnocení je zlepšení identifikováno u 44 % klientů, při pátém hodnocení, tedy po 10 měsících, je zlepšení u více než poloviny klientů. Nicméně vzhledem k tomu, že u řady klientů je spolupráce pouze krátká a počty klientů v každém z dalších hodnocení výrazně klesají, je pravděpodobné, že neúspěšné spolupráce jsou ukončovány dříve a v dlouhodobějším horizontu jsou tak hodnoceni především klienti, kteří nějakým způsobem spolupracovat začali a u kterých je pozorováno zlepšování, nebo alespoň stagnace jejich situace.

Tabulka 5. Průběžné hodnocení úspěšnosti spolupráce dle délky spolupráce (%)

Pořadí hodnocení u klienta*	Dílčí hodnocení spolupráce				N**
	<i>zhoršení (nezačal spolupracovat)</i>	<i>stejně (0)</i>	<i>zlepšení (začal spolupracovat)</i>	<i>dohledán (D)</i>	
	(-)		(+)		
první	30,0	21,8	43,6	4,6	740
druhé	20,9	32,3	44,8	2,0	344
třetí	16,6	33,1	48,6	1,7	181
čtvrté	12,7	39,0	47,5	0,8	118
páté	14,1	32,1	52,6	1,3	78
šesté	14,0	32,6	53,5	0,0	43
sedmé	3,1	28,1	68,8	0,0	32
osmé	0,0	12,5	87,5	0,0	16
deváté	0,0	16,7	83,3	0,0	6

Pozn.: * Jedná se o dílčí hodnocení realizovaná každé 2 měsíce po celou dobu zapojení klienta do programu. ** Počty klientů klesají v každém z dalších hodnocení z důvodu ukončení spolupráce a tedy setrvávání v programu po kratší dobu, než byl termín dalšího průběžného hodnocení. U 5 klientů chybělo průběžné hodnocení a bylo možné zhodnotit pouze jejich celkové zapojení do programu, proto zde nejsou obsaženi.

Úspěšnost spolupráce závisí také na typu klienta (Tabulka 6). Nejčastěji vede spolupráce s mentorem ke zlepšení situace u klientů ohrožených sociální exkluzí (typ C, 60 % případů), u kterých je naopak nejméně často identifikováno zhoršení situace (12 %). Častější než u ostatních klientů je u nich také

stagnace (u více než čtvrtiny). Nejnižší úspěšnost je u klientů označených jako nespolupracující (typ A, ve 42 % případů konstatováno zhoršení situace či nenavázání spolupráce). Zlepšení situace se v tomto případě podaří u 40 % klientů, dalších 8 % z nich je alespoň dohledáno, což je vnímáno jako jistý posun v jejich spolupráci s PMS ČR. Problémoví klienti (typ B) se v úspěšnosti spolupráce naopak nijak významně neodlišují od celkového průměru.

Tabulka 6. Celkové hodnocení úspěšnosti spolupráce dle typu klienta (%)

Typ klienta	Celkové hodnocení spolupráce				N
	zhoršení (nezačal spolupracovat) (-)	stejně (0)	zlepšení (začal spolupracovat) (+)	dohledán (D)	
A – Nespolupracující	42,2	9,1	40,6	8,0	374
B – Problémový	29,1	15,0	53,1	2,8	213
C – Spolupracující, ale ohrožený soc. exkluzí	12,0	26,6	59,5	1,9	158
Celkem	32,1	14,5	48,2	5,2	745

Pozn.: statisticky významné odlišnosti jsou v tabulce vyznačeny, šedé pole s tučným písmem v kurzívě značí hodnotu statisticky podprůměrnou, bílé pole s tučným písmem značí hodnotu statisticky nadprůměrnou.

Shrnutí výstupů analýzy statistických dat PMS ČR

Závěrečným krokem v měření efektivity Romského mentoringu je analýza informací o jeho klientech v porovnání s referenční skupinou klientů PMS ČR, kteří se žádného mentoringu po dobu výkonu trestu neúčastní.

Tabulka 7. Soubor dat PMS ČR z hlediska hlavních sledovaných proměnných

Proměnná		Abs.	%
splnění trestu	splněn	536	67,8
	nesplněn	255	32,2
pohlaví	muž	696	88,0
	žena	95	12,0
spolupráce s mentorem	ano	117	14,8
	ne	674	85,2
vzdělání	ZŠ	600	75,9
	SOU	89	11,3
	SŠ	59	7,5
	VŠ	4	0,5
	nezjištěno	39	4,9
typ trestu	POD (podmíněné odsouzení s dohledem)	168	21,2
	PPD (podmíněné propuštění s dohledem)	36	4,6
	OPP (obecně prospěšné práce)	391	49,4
	M / N (mladistvý / nezletilý)	50	6,3
	dohled	65	8,2
	jiné*	81	10,3

Pozn.: N = 791; * V kategorii „jiné“ jsou zařazeny méně četné typy trestů: např. trest domácího vězení, peněžitý trest, nahrazení vazby dohledem, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem atd.

Při měření efektivity Romského mentoringu jsou analyzovány faktory, o kterých předpokládáme, že by mohly mít vliv na úspěšnost výkonu trestu a jsou zároveň dostupné v datech poskytnutých PMS ČR (pohlaví, vzdělání, typ uloženého trestu a recidiva/pořadí trestu, délka a pořadí spolupráce s PMS ČR). Samotná účast či neúčast v Romském mentoringu je hlavní analyzovaný faktor, neboť stojí v samotném centru evaluace.

Z celkového počtu 791 analyzovaných klientů 68 % uložený trest splnilo a téměř třetina (32 %) nesplnila (Tabulka 7). Z hlediska pohlaví výrazně dominují muži (88 %). S mentorem spolupracovalo alespoň po nějakou dobu výkonu trestu 15 % klientů. Z hlediska vzdělání převažují osoby se základním vzděláním (včetně neukončeného), které tvoří 76 % analyzovaného souboru. Nejčastějším typem trestu jsou obecně prospěšné práce, které vykonávala polovina klientů. Více než pětina klientů byla podmíněně odsouzena s dohledem. Do kategorie „jiné“ byly zařazeny ostatní typy alternativních trestů (např. trest domácího vězení, peněžitý trest, nahrazení vazby dohledem, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem atd.), jejichž četnost byla ve sledovaném souboru příliš nízká na to, aby mohly tvořit samostatnou kategorii.

Klienti průměrně začínají s PMS ČR spolupracovat v 32 letech, věkový rozptyl je však ve skutečnosti velmi široký (8 - 71 let). Délka spolupráce trvá v průměru 16 měsíců, polovina sledovaných klientů však spolupracovala kratší dobu než 1 rok. Nejkratší realizované spolupráce nepřekročily měsíc, nejdelší naopak trvala 7 let. U většiny klientů z analyzovaného souboru se jednalo o opakovaný trestný čin, pouze 22 % tvořili prvotrestaní. U většiny klientů šlo o první spolupráci s PMS ČR (55 %).

Po charakteristice hlavních znaků sledovaných klientů byla na analyzovaný soubor aplikována metoda binární logistické regrese (závislá proměnná je zde binární, tj. nabývá hodnot 1 = splnil trest, 0 = nesplnil trest). Hlavním cílem bylo odhadnout (vypočítat) vliv každé z nezávisle proměnných na závislou proměnnou. Sílu vlivu proměnných sdělují regresní koeficienty a vliv každé nezávisle proměnné byl odhadován tak, že bylo zároveň kontrolováno působení ostatních nezávisle proměnných, které vstupují do modelu. Výsledky analýzy, jež jsou uvedeny v Tabulce 8, ukazují působení jednotlivých proměnných na šanci splnění alternativního trestu.

Tabulka ukazuje, že statisticky významný vliv na šanci splnit trest má především pohlaví respondenta, vzdělání, typ trestu, věk při začátku spolupráce s PMS ČR a pořadí trestného činu. Ženy mají 2krát vyšší šanci splnit alternativní trest v porovnání s muži (sloupec $\text{Exp}(B)$, hladina významnosti je označena hvězdičkami). Tyto rozdíly přitom platí při kontrole ostatních proměnných, tedy za předpokladu, že se muži a ženy neliší v dalších sledovaných charakteristikách, tedy např. věku, vzdělání, typu trestu. Z hlediska vzdělání se vydělují absolventi SOU, kteří mají v porovnání s klienty se základním vzděláním 2,5krát vyšší šanci, že splní alternativní trest.

Šance na splnění trestu je diferencována také v závislosti na typu trestu. Jako referenční kategorie zde byly zvoleny obecně prospěšné práce (OPP) jakožto nejčastěji udělovaný trest. Šance splnit trest narůstá v případě, že byl udělen nezletilému nebo mladistvému (2,7krát vyšší oproti klientům s OPP) nebo pokud se jednalo o méně často ukládané tresty, které jsou shrnuty v kategorii „jiné“ (4,2krát vyšší šance na splnění trestu oproti klientům s OPP). V této kategorii jsou zařazeny méně četné typy trestů: např. trest domácího vězení, peněžitý trest, nahrazení vazby dohledem, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem atd. Naopak byl-li klientovi udělen dohled, šance na splnění trestu výrazně klesá (cca o 70 %) oproti klientům s OPP. Šance splnit trest narůstá spolu s rostoucím věkem při začátku spolupráce s PMS ČR. Šance splnit trest naopak klesá spolu se vzrůstajícím pořadím trestného činu, který respondent spáchal. Recidiva tedy negativně ovlivňuje plnění alternativních trestů.

Tabulka 8. Vliv vysvětlujících proměnných na šanci splnit alternativní trest, binární logistická regrese⁴

Proměnné	B	Exp(B)
pohlaví (1 = žena)	0,726	2,070*
vzdělání (srov. ZŠ)		
SOU	0,922	2,520**
středoškolské a vyšší	0,260	1,300
typ trestu (srov. OPP)		
POD	-0,306	0,740
PPD	0,179	1,200
mladistvý/nezletilý	0,982	2,670*
dohled	-1,088	0,340***
jiné	1,442	4,230***
spolupráce s mentorem (1 = ano)	-0,213	0,810
věk při začátku spolupráce, v letech (spojitá)	0,029	1,030**
délka spolupráce s PMS ČR, v měsících (spojitá)	0,009	1,010
pořadí trestného činu (spojitá)	-0,091	0,910**
pořadí spolupráce s PMS ČR (spojitá)	-0,096	0,910
<i>Konstanta</i>	0,086	

Pozn.: N = 744; hladiny významnosti: * p < 0,5; ** p < 0,01; *** p < 0,001. Počet klientů vstupujících do modelu je 744, tedy nižší než celkový soubor (791), neboť do modelu nevstupují klienti, u kterých v některé ze sledovaných proměnných chybí informace (konkrétně klienti, u nichž nebylo možné zjistit výši dosaženého vzdělání, pořadí trestného činu a pořadí spolupráce s PMS ČR).

Na šanci splnit trest naopak nemá vliv délka ani pořadí spolupráce s PMS ČR. Vliv však nemá ani námi sledovaná vysvětlující proměnná – spolupráce s mentorem. Statistická analýza dat tak dokládá informace zjištěné na fokusních skupinách s probačními úředníky, kteří ve shodě s výsledky modelu nepovažují vliv mentora za zásadní ve vztahu ke splnění alternativního trestu, oceňují však tuto službu z hlediska jiných dopadů na klienty (především ve vztahu ke zlepšení celkové životní situace klienta a dále ke snížení rizika další recidivy), které však v modelech není možné z dostupných statistických dat měřit. Tento výsledek však může naznačit ještě další interpretaci, v jejímž důsledku by se prokázal pozitivní vliv mentora na výkon alternativního trestu. Jelikož je téměř polovina (47 %) klientů služby klasifikována jako klienti typu A, tedy klienti nespolupracující, a dalších 29 % je označeno za klienty problémové, jeví se fakt, že tito lidé nemají oproti ostatním klientům PMS ČR signifikantně nižší šanci splnit uložený trest, jako možný pozitivní vliv jejich spolupráce s mentorem. Pro oporu tohoto tvrzení by nicméně bylo nutné znát podobnou klasifikaci u ostatních klientů PMS ČR.

Závěry z průzkumu

Výzkumné šetření prokázalo, že služba Romský mentoring snižuje práh splnitelnosti uložených alternativních trestů tím, že poskytuje klientům dostatečnou podporu při překonávání bariér bránících splnění podmínek alternativních trestů/opatření. Potvrdil také existenci specifických překážek výkonu alternativních trestů/opatření, daných v mnoha případech spíše sociální situovaností klientů než jejich individuálními nedostatky:

⁴ Z hlavních charakteristik modelu vyplývá, že model dobře odpovídá datům ($\chi^2 = 85,346$, dosažená významnost 0,000). Celkově je správně zařazeno 71 % případů, což značí relativně dobrou diskriminační sílu modelu. Test dobré shody Hosmera a Lemeshowa je pro tento model použitelný a není signifikantní, nezamítáme tedy nulovou hypotézu, která hovoří o tom, že mezi pozorovanými a modelem predikovanými hodnotami není žádný rozdíl. Hodnota R² Nagelkerka je 0,152. Na šanci splnit trest tedy působí ještě jiné faktory, které v datech nejsou zachyceny.

- *Komunikační bariéra* – komunikační bariéru vytváří nízká úroveň právních znalostí klientů, jejich neinformovanost a s ní spojené podceňování významu plnění podmínek alternativního trestu či opatření. Posilují ji obavy a nedůvěra vůči představitelům institucí, formální jednání úředníků a vzájemné nepochopení i existence předsudků na obou stranách.
- *Prostorová bariéra* – další významnou překážku představuje vzdálenost střediska PMS ČR od bydliště klienta. Probační středisko pokrývá svou působností celý soudní okres a pro velkou část klientů může být problém na schůzky s probačním pracovníkem pravidelně docházet. Důvodem je špatná dopravní obslužnost, tíživá finanční situace klienta, ale třeba i obavy z cestování hromadnou dopravou, kterými trpí mnoho Romů.
- *Subjektivní bariéry* – klienti přiznávají, že ve splnění podmínek jim často brání bariéry spjaté s osobní disciplínou, nízká motivace, případně i závislost na omamných a psychotropních látkách.
- *Nedohledatelnost klientů* – za jednu z nejvýznamnějších překážek označují pracovníci PMS ČR obtížné dohledávání klientů, kteří nereagují na výzvy, nezdržují se na uvedených adresách, přestěhovali se bez oznámení změny bydliště apod. Mentor i tuto překážku umí překonat, a tak bývá dohledání nespolečujícího klienta nejčastější zakázkou, se níž se na něj probační pracovník obrací.

Vliv Romského mentoringu na kvalitu vykonání alternativního trestu

Pracovníci PMS ČR se během šetření většinou shodli na tom, že zapojení mentora do spolupráce s klientem se pozitivně odráží na kvalitě plnění alternativního trestu, vede k celkovému zlepšení životní situace klienta a změně způsobu jeho myšlení a chování. Intervence mentora má podle probačních úředníků směřovat především ke komplexnímu řešení životní situace klienta a preventivně snižovat riziko jeho recidivy. Probační pracovníci překvapivě nedávali vliv mentora do souvislosti se splněním alternativního trestu, i přes to, že více než tři čtvrtiny klientů přidělovaných mentorům je buď ze skupiny nespolečujících (typ A) nebo problematicky spolupracujících (typ B) a lze tedy předpokládat, že bez zapojení mentora by spolupráci s PMS ČR nenavázali vůbec nebo dosáhli nižší úspěšnosti při vykonání alternativního trestu. To potvrzují i výpovědi dotazovaných klientů, z nichž dvě třetiny by podle svých slov uložený trest bez romského mentora pravděpodobně neplnily nebo jen s většími obtížemi. Všichni respondenti z řad klientů také uvedli, že pomoc mentora k překonání překážek v rámci výkonu alternativního trestu považují za užitečnou.

Romský mentoring jako komunikační most

Klíčovým přínosem romských mentorů je bezesporu zprostředkování informací ve srozumitelné podobě oběma zapojeným stranám. Klientům dokážou vyložit pro ně nesrozumitelné úřední dokumenty, vysvětlit jim, jaké z nich vyplývají povinnosti a co jim hrozí, pokud je nesplní. Jsou schopni eliminovat mýty a „poplašné zprávy“ o alternativních trestech a fungování justice obecně, které se mezi klienty šíří z důvodu nízkého právního povědomí a neinformovanosti.

Významným faktorem úspěšnosti spolupráce je také vliv mentorů na probační pracovníky, kterým jsou schopni zprostředkovat informace o specifickém sociálním a kulturním kontextu životní situace konkrétních klientů. Podle závěrů výzkumného šetření probační pracovníci, kteří mají možnost využívat služeb mentora, vykazují větší orientaci v romské problematice a větší porozumění životním podmínkám klienta. Snáze tak porozumí motivům jednání klientů a jsou schopni reagovat mnohem adekvátněji a komplexně řešit situaci klientů. Působení mentorů má tak za následek „boření stereotypů“ a změny postoju a způsobu myšlení ve vztahu k romským klientům.

Hlavní faktory úspěšnosti a specifické nástroje mentora

Výzkumné šetření identifikovalo tři hlavní faktory úspěšnosti Romského mentoringu:

- individuální přístup mentora ke klientovi,
- terénní způsob jeho práce,
- osobnost mentora (včetně jeho příslušnosti ke komunitě, k etniku).

Terénní způsob práce a individuální přístup ke klientovi jsou nástroje, kterými disponují i probační pracovníci, pro svou značnou časovou vytíženost na to však často nemají dostatečnou kapacitu. Průzkum prokázal, že romský mentor má navíc k dispozici specifické nástroje, které na rozdíl od úředníka může při práci s romskými klienty využívat. Jsou to zejména:

- široká sociální síť a znalost komunity,
- osobní autorita v rámci komunity,
- neformální přístup.

Využití Romského mentoringu dle typů klienta

Probační pracovníci využívají mentora nejčastěji k dohledávání nespolupracujících klientů, se kterými se jim nedaří navázat kontakt. Do spolupráce s mentorem jsou tedy nejvíce doporučováni klienti typu A (47 % případů). Dle dotazníkového šetření se však probační úředníci ve své praxi nejčastěji setkávají s klienty typu B, kteří kontakt navázali, ale spolupracují problematicky. Nejkratší dobu spolupracují s mentorem klienti typu A, které je mentor schopen dohledat velmi rychle (medián délky spolupráce je 41 dní). Jde často o krátkodobou nebo dokonce jednorázovou spolupráci. V případě klientů typu B spolupráce trvá v průměru o 2 měsíce déle než u typu A. Nejdéle ve spolupráci setrvávají klienti typu C, v jejichž případě dosahuje medián 157 dní. Výzkum prokázal, že s narůstající délkou spolupráce mentora s klientem se zvyšují šance na její úspěšnost. Bylo by tedy žádoucí, aby mentorům byly více svěřovány zakázky, které se neomezují na pouhé dohledání.

Využití Romského mentoringu dle typů zakázek

Práce mentora s klientem je vymezena zakázkou probačního pracovníka, který ke spolupráci dává podnět. Tyto zakázky směřují buď k přímé podpoře klienta při plnění alternativního trestu (asistence při plnění alternativního trestu), nebo k podpoře klienta při řešení jeho nepříznivé životní situace (asistence při hledání zaměstnání, bydlení, při řešení dluhové situace apod.). Jak již bylo řečeno výše, nejčastějším typem zakázky je „dohledání klienta“. V přímém vztahu ke splnění alternativního trestu je probačními pracovníky nejvíce zadávána zakázka „aktivizace klienta při plnění alternativního trestu“. Obdobný obsah spolupráce byl potvrzen také ze strany klientů Romského mentoringu. Vedle zakázek zmiňovaných probačními pracovníky uváděli klienti ještě „pomoc mentora v oblasti komunikace s PMS ČR a jinými úřady, vč. doprovodu“. Zhruba s každým desátým klientem řeší mentor otázku jeho závislosti na omamných a psychotropních látkách.

Doporučení vyplývající z průzkumu

Z výzkumného šetření vylýnula také doporučení vzhledem k udržitelnosti a zkvalitnění služby, která lze rozdělit do 3 hlavních oblastí (Demner & kol., 2014).

1) Hlavní podmínkou udržitelnosti Romského mentoringu je pokrytí potřeby středisek PMS ČR zapojením a udržením dostatečného počtu spolehlivých a kompetentních mentorů.

Kontinuita služby je ohrožována fluktuací mentorů. Důvody ukončení spolupráce jsou vyhoření, ztráta motivace, odstěhování či emigrace, nebo např. ztráta stálého zaměstnání a s ní spojené pobírání

podpory v nezaměstnanosti, které mentorovi znemožňuje pracovat dále jako externí zaměstnanec na dohodu o provedení práce.

Řešením je průběžné vyškolení zájemců o práci mentorů tak, aby mohli nahradit ty, kteří spolupráci ukončili. Dosud se právě z nedostatku finančních prostředků nebo s ohledem na vymezení projektu mentoři vybírali a zpravidla školili pouze jednou, na začátku projektu.

Fluktuaci výrazně omezuje i doplňující vzdělávání stávajících mentorů. Romští mentoři mají o rozšiřování svých kompetencí dlouhodobě velký zájem, doškolení tak nejen vede k jejich profesnímu růstu a zkvalitnění práce s klienty, ale hraje i roli motivačního benefitu.

Probační pracovník by měl mít ideálně k dispozici dostatek mentorů, aby mohl konkrétní klienty přidělovat těm nejvhodnějším, podle místní příslušnosti (v rámci celého soudního okresu), věku, pohlaví atd. Důležitý je také pečlivější – a tím pádem časově náročnější – výběr zájemců o vyškolení a prověřování jejich motivace a spolehlivosti. Dostupnost a efektivita služby by měla být podpořena také dostatečným technickým zajištěním a lepším pokrytím provozních nákladů mentorů.

2) Maximalizace účinnosti služby by se dosáhlo sjednocením praxe jednotlivých středisek PMS ČR a jejím sdílením probačními pracovníky i romskými mentory.

Průzkum potvrdil, že praxe jednotlivých zapojených středisek se liší co do počtu a typů klientů a ukládaných zakázek, hodnocení jejich úspěšnosti, ale i frekvence kontaktu, způsobu komunikace s mentory a míry zapojení probačních pracovníků do spolupráce s mentory.

Jako prostředek vedoucí k větší provázanosti, sdílení informací a příkladů dobré praxe, k nastavení a udržení procesů se již v minulosti osvědčila společná setkání mentorů, pracovníků PMS ČR i dalších odborníků ve formě workshopů či konferencí, a to nejen v rámci zapojených (soudních) krajů, ale i celé republiky. Pro mentory jsou tyto akce příležitostí vyměnit si zkušenosti s kolegy z jiných okresů či krajů a dalším motivačním benefitem. S ohledem na to je vhodné zařadit vedle odborných témat do programu takových setkání i neformální část a umožnit tak účastníkům potkávat se na osobní, lidské rovině. Vytváření a udržování osobních vazeb mezi mentory a odborníky zlepšuje jejich spolupráci.

3) Těsnější zapojení PMS ČR do realizace Romského mentoringu by umožnilo zpřesnit hodnocení účinnosti i lépe využít potenciál této služby.

Průzkum doporučil jednoznačně definovat škálu hodnocení při ukončení spolupráce s klientem, rozšířit evidenci dat o konkrétní zakázce probačních pracovníků a o informaci, zda klient alternativní trest/opatření vykonal. Spolupráce s mentorem je v mnoha případech ukončena ještě před splněním podmínek uloženého trestu, což problematizuje vyhodnocení přínosu mentora k jeho vykonání. Důvodem k ukončení spolupráce přitom může být jak neúspěch intervence mentora, tak úspěšné naplnění zakázky probačního pracovníka. Informace o následném splnění/nesplnění podmínek alternativního trestu/opatření by umožnila vyhodnotit vliv zapojení romského mentora přímo na vykonatelnost alternativních trestů a opatření.

Zajištění udržitelnosti služby Romský mentoring

Implementace výše zmíněných doporučení do praxe samozřejmě závisí na adekvátním a kontinuálním finančním zajištění. Finanční prostředky na realizaci služby Romský mentoring doposud zajišťovalo RUBIKON Centrum prostřednictvím dotací a grantů z různých zdrojů: ze státního rozpočtu, rozpočtů obcí a krajů, z Evropského sociálního fondu.

RUBIKON Centrum mělo v roce 2014 k dispozici přibližně 50 vyškolených romských mentorů ve 20 regionech České republiky, od května do prosince 2014 však dostupné finanční zdroje umožnily činnost pouze 23 mentorů spolupracujících s pěti středisky PMS ČR, a to zejména díky

zájmu, podpoře a součinnosti konkrétních obcí. V roce 2015 se podařilo zajistit spolupráci již jen se 4 středisky PMS ČR, kde působilo celkem 21 mentorů.

Alternativní tresty jsou pro svůj restorativní charakter důležitým nástrojem resocializace a reintegrace. Jejich nevykonání má přitom závažné negativní důsledky pro odsouzené i jejich rodiny a sociální okolí. Přeměněna na výkon trestu odnětí svobody s sebou nese zpretrhání sociálních vazeb, prohlubování sociálního vyloučení a zvýšení rizika recidivy.

Tato fakta ukazují potřebu systémově řešit financování obdobných (probačních, resocializačních) programů zaměřených na podporu výkonu alternativního trestu a zohlednění specifických potřeb znevýhodněných skupin klientů. Ve stávající legislativě jsou zakotveny pouze akreditované probační programy pro mladistvé pachatele a i v jejich případě je dotační systém Ministerstva spravedlnosti ČR nedostačující, zejména vzhledem k nutné spoluúčasti poskytovatelů.

Praxí a výzkumným šetřením prověřené principy služby Romský mentoring mohou posloužit jako modelový příklad dobré praxe a východisko pro přípravu potřebných systémových změn a opatření.

MAREK DEMNER je zaměstnanec RUBIKON Centra od roku 2005. Podílel se na vytváření systému a metodiky služby Romský mentoring. V současné době zastává pozici manažera projektů a jako vedoucí Programů ke zvýšení efektivity alternativních trestů má na starosti realizaci a rozvoj služby Romský mentoring a programů ke snížení recidivy mladistvých pachatelů (probační program PUNKT rodina). Působí také jako školitel a supervizor romských mentorů a lektorů programu PUNKT rodina.

ANNA ŠŤASTNÁ pracuje ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i, kde se zaměřuje na otázky reprodukčního chování a rodinné a sociální politiky, a od roku 2015 je vědeckou pracovnící na Katedře demografie a geodemografie PřF UK. V roce 2005 spoluzakládala Demografické informační centrum, které se věnuje aplikovanému sociálnímu výzkumu i evaluacím. Ve své práci se zaměřuje na kvantitativní vědeckovýzkumné metody.

MICHALA BASLOVÁ působí v organizaci Člověk v tísni, o.p.s. Ve své práci se zaměřuje na oblast dluhové problematiky, sociálního vyloučení či inkluzivního vzdělávání, přičemž využívá kvalitativní vědeckovýzkumné metody.

Literatura

- Baslová, M. & Šťastná, A. (2014). *Účinnost služby Romský mentoring na výkon alternativních trestů u romských klientů PMS*. Praha: Demografické informační centrum.
- Baxter, D., Schoeman M., & Goffin, K. (2011). *Innovation in justice – New delivery models and better outcomes*. Bedfordshire, UK: Cranfield School of Management.
- Demner, M. & kol. (2014). *Metodická příručka služby Romský mentoring*. Praha: RUBIKON Centrum.
- Demner, M. & kol. (2011). *Metodika služby Romský mentoring*. Praha: RUBIKON Centrum.
- Krebs, M. (2014). Romský mentoring. In M. Krebs (Ed.), *Bezpečnost, prevence a krizová intervence – Manuál dobrých praxí* (pp. 28-34). Praha: Úřad vlády ČR – Odbor pro sociální začleňování.